

2021-035

Archeologienota Kortemark Sint- Pieterskruisstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

8-3-2021

Titel: Archeologienota Kortemark Sint-Pieterskruisstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2021B175

Intern projectnummer: 2021.035

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Kortemark, Sint-Pieterskruisstraat

Lambertcoördinaten plangebied: X: 53403,48, Y: 193225,49; X: 53958,48 en Y: 193526,36

Kadastergegevens: Kortemark, afdeling 3 Werken, sectie B, perceel 385, 386A, 407, 408, 409, 410, 411, 414, 415, 416, 417 (zie figuur 3)

Oppervlakte plangebied: 37 430m²

Topografische kaart: zie figuur 1 en 2

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 08/03/2021

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	4
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	4
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	5
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	5
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	5
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	5
2. BUREAUONDERZOEK	6
2.1. HUIDIGE TOESTAND EN GEPLANDE WERKEN	6
2.2. BEKNOPT LANDSCHAPPELIJK, HISTORISCH EN ARCHEOLOGISCH KADER	10
2.3. SYNTHESE	16
3. SAMENVATTING	17
4. BIBLIOGRAFIE	19
5. BIJLAGES	20

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Kortemark Sint-Pieterskruisstraat (provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied en waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

Deze archeologienota betreft een nota met beperkte samenstelling. Indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoont dat:

- 1) met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
- 2) de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
- 3) verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn, dan mag de rapportering over het bureauonderzoek van het terrein beperkt blijven tot nota met beperkte samenstelling zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk versie 4.0, p. 108. Voor dit project zijn elementen 2 en 3 van toepassing. Het doorslaggevend aspect betreft de landschappelijke, historische en archeologische beschrijving van het onderzochte gebied.

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

Op basis van de info aangereikt door de initiatiefnemer, het raadplegen van enkele digitale en analoge bronnen kon de nota met beperkte samenstelling worden opgesteld door de erkende archeoloog.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

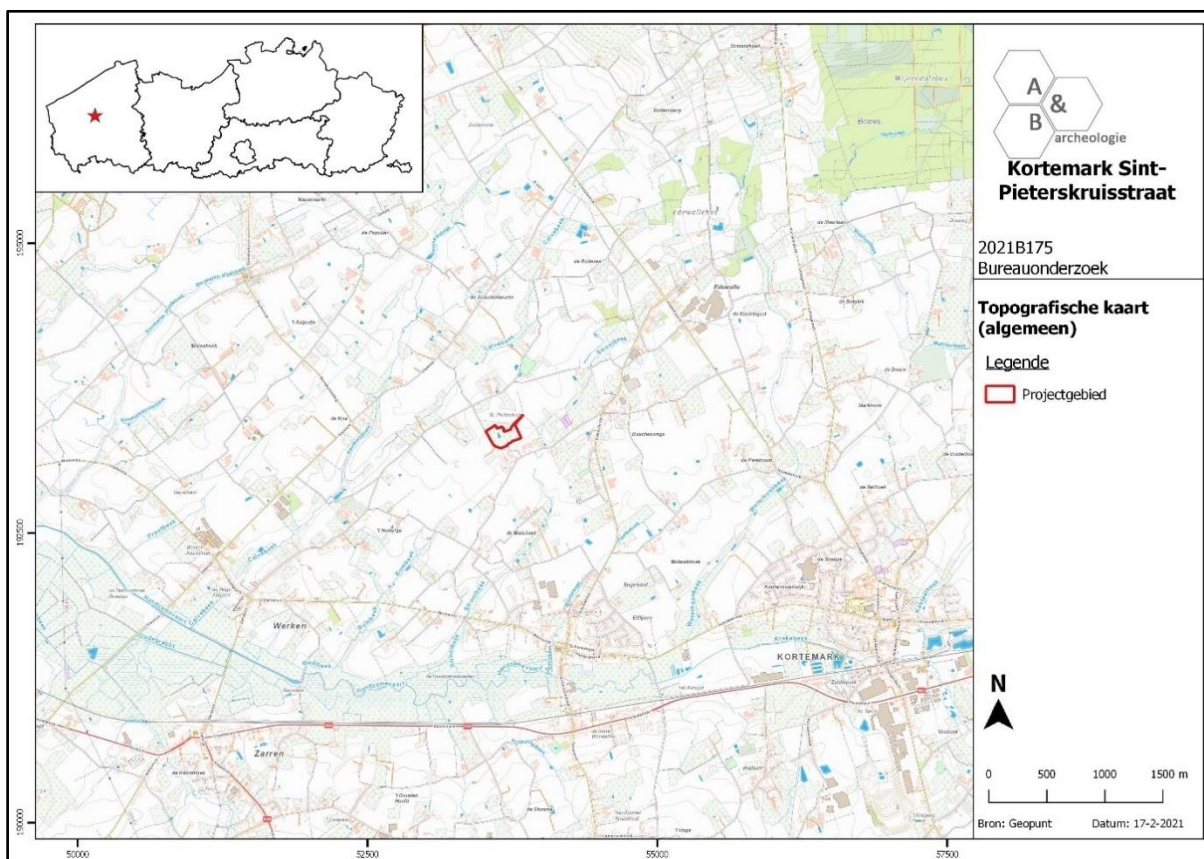
1.3.5. Selectie bronnen

Info over het project werd aangereikt door de initiatiefnemer, door de erkende archeoloog werden bijkomend enkele digitale en analoge bronnen geraadpleegd.

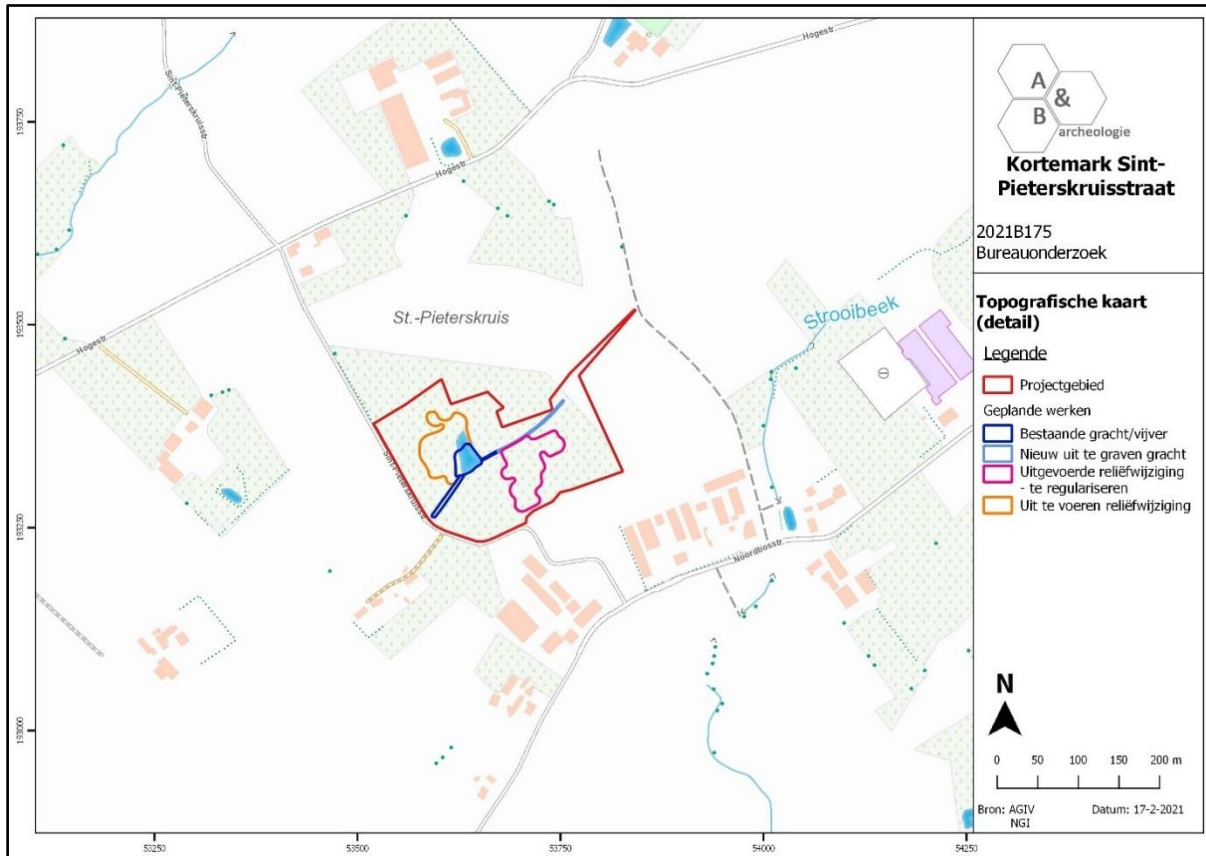
2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand en geplande werken

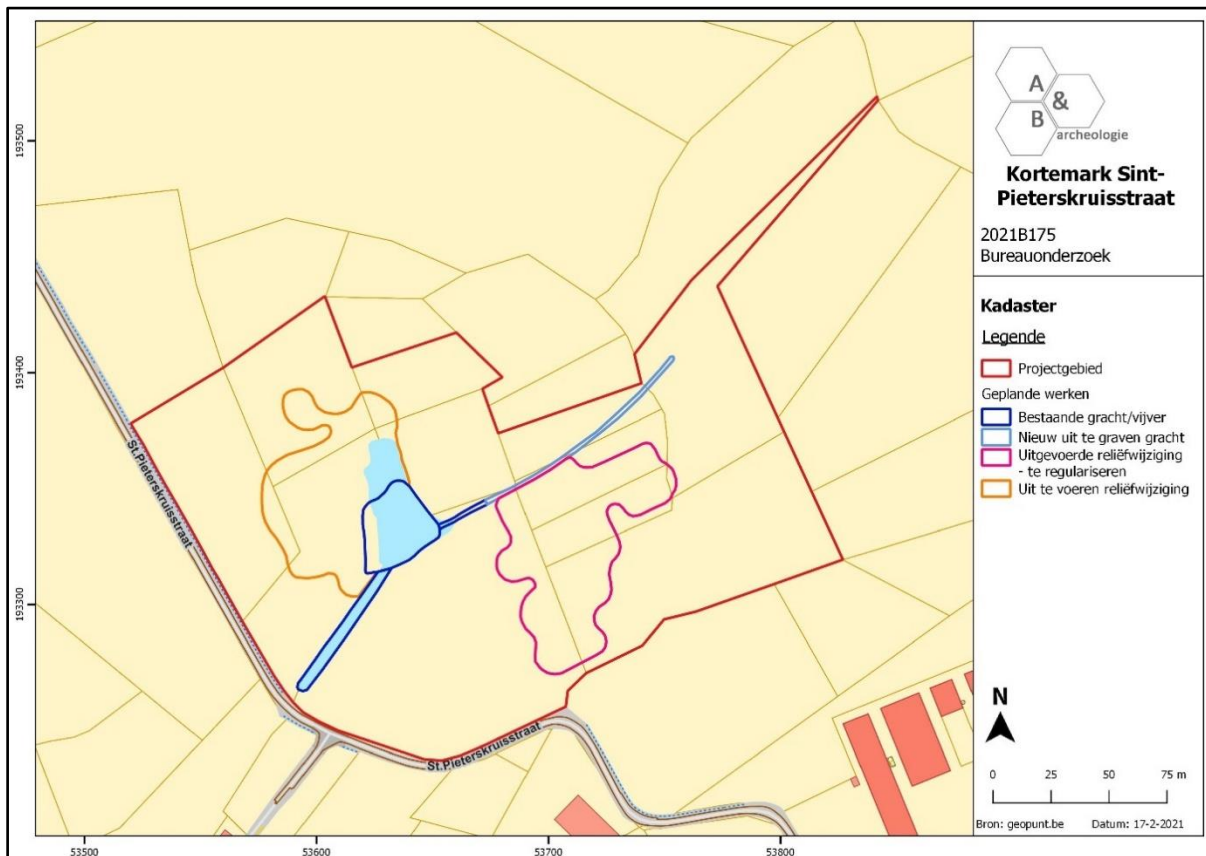
Het terrein is gelegen in een zeer landelijke omgeving centraal in West-Vlaanderen, op ruime afstand van de omringende dorpskernen Kortemark (zuidoosten), Handzame (zuiden), Werken (zuidwesten), Bovekerke (noordwesten) en Torhout (oosten). Het behoort tot het grondgebied van Werken, een deelgemeente van Kortemark. Het plangebied is 37 430m² groot en heeft een onregelmatige vorm. Het betreft enkele landbouwpercelen die in het westen grenzen aan de Sint-Pieterskruisstraat. Centraal op het terrein is een waterplas aanwezig, waarop in het zuidwesten een watervoerende perceelsgreppel aansluit; ook ten noordoosten sluit er een kort grachtsegment op aan. Er zijn geen gebouwen aanwezig op het terrein. Ten zuiden is een hoeve gelegen, aan de andere zijden grenzen landbouwgronden.

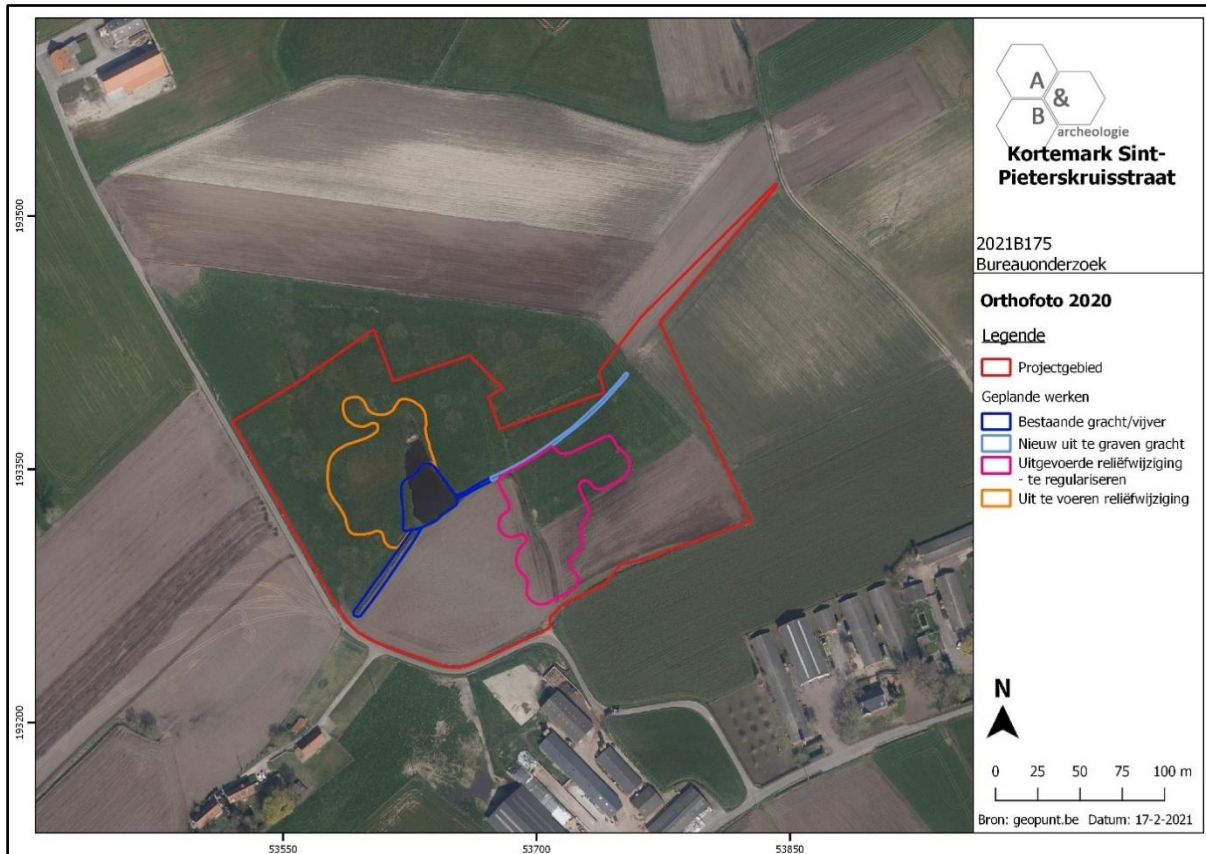
Figuur 1 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: NGI).

Figuur 3 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van het plangebied (rood) (bron: geopunt.be).

Figuur 4 Aanduiding van het plangebied (rood) op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

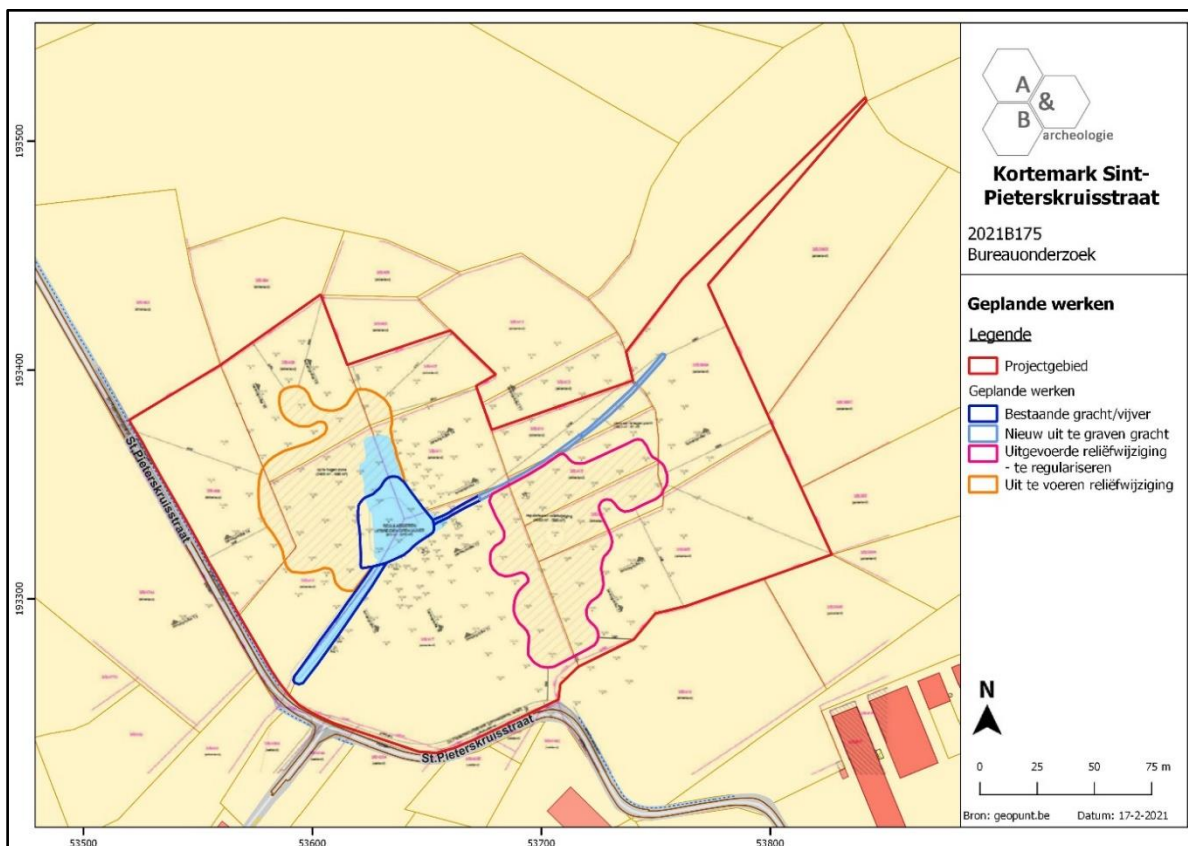
Figuur 5 Beeld vanuit het zuidwesten op het plangebied, met zicht op de waterlopende greppel die aansluit op de waterplas (bron: <https://www.google.com/maps>).

De geplande werken (zie plan in bijlage) hebben betrekking op een deel van het plangebied, en beslaan niet het volledige terrein. Het betreft:

- Het aanleggen van een nieuwe gracht, in het verlengde van het bestaande grachtsegment ten oosten van de waterplas (lichtblauw op figuur hieronder). De nieuwe gracht zal een oppervlakte van 159,40m² hebben (ca. 1,55m breed en 102,84m lang). Hij wordt ca. 60cm diep en met schuine wanden uitgegraven.
- Het plaatselijke ophogen van landbouwgrond ten noordwesten van de vijver (oranje op figuur hieronder). Een zone van 3406m² wordt licht opgehoogd om de bewerkbaarheid ervan te verbeteren. Het perceel is in gebruik als akkerland. In deze zone zal geen voorafgaandelijke afgraving van de teelaarde gebeuren; de op te hogen grond zal worden verdeeld over deze zone en nadien worden ondergeploegd.
- Het regulariseren van een reliëfwijziging van landbouwgrond (4083m²) ten zuidoosten van de vijver (roze op figuur hieronder). Deze werken zijn m.a.w. al uitgevoerd.
- Het regulariseren van de uitbreiding van de vijver (910m²). Deze werken zijn m.a.w. al uitgevoerd (donkerblauw op figuur hieronder).

De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande werken zijn uiterst beperkt. Bij de zones die geregulariseerd dienen te worden, worden geen bodemingrepen meer uitgevoerd. In de zone ten noordwesten van de vijver wordt enkel grond opgevoerd, de compactie die het ophogingspakket zal veroorzaken aan het onderliggende teelaardepakket is verwaarloosbaar. Het uitgraven van de gracht zal enkele tientallen centimeter diep gaan, maar betreft een lijnvormige uitgraving van amper 1,55m breed.

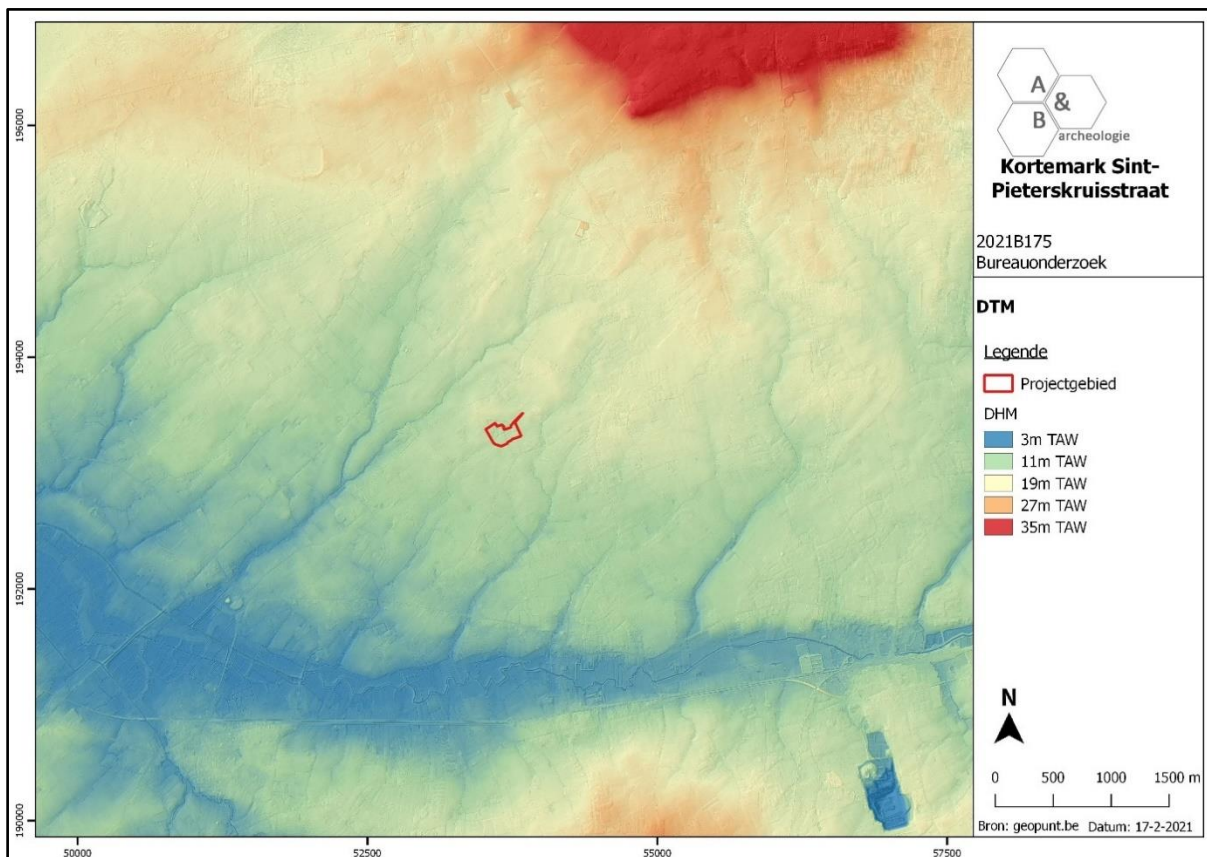

Figuur 6 Ontwerpplan, het noorden ligt rechtsboven (bron: initiatiefnemer).

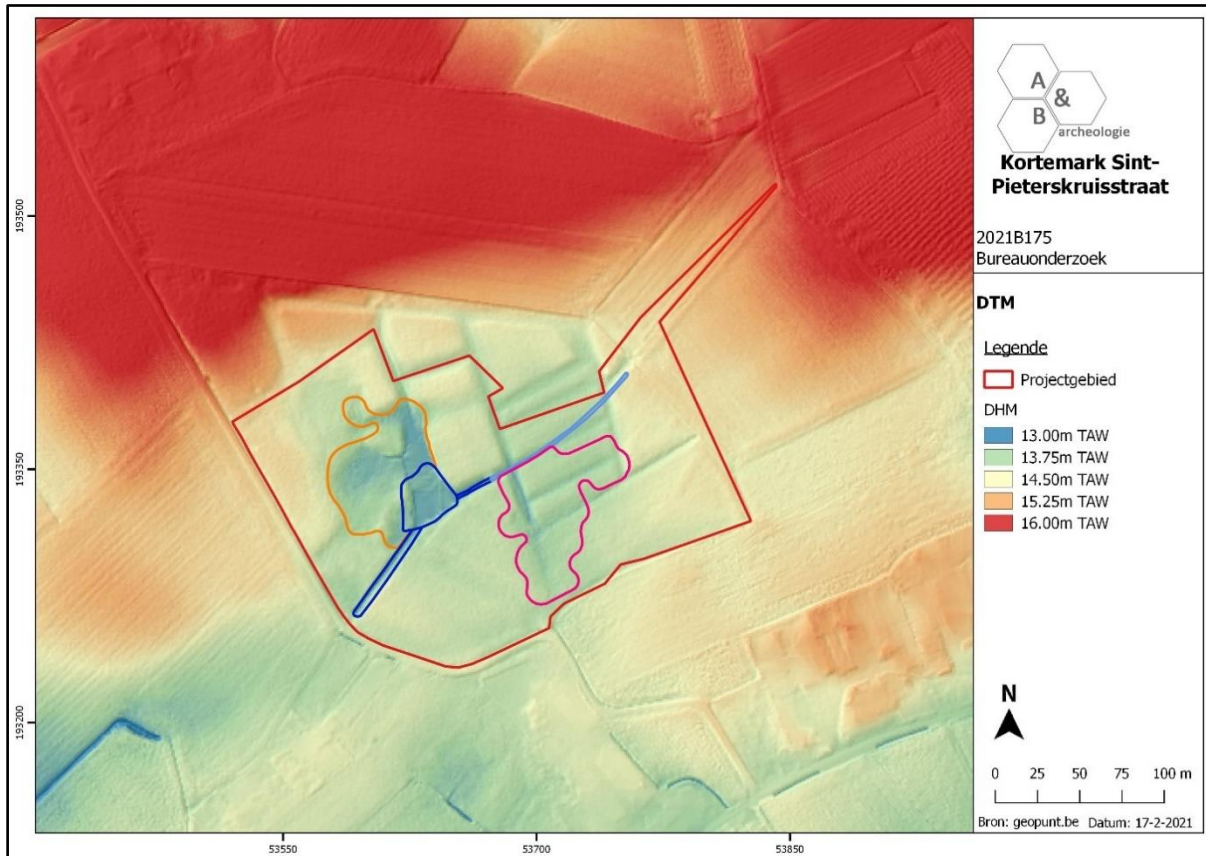
2.2. Beknopt landschappelijk, historisch en archeologisch kader

Het plangebied is gelegen op overgangsgonden tussen de vallei van de Handzamevaart in het zuiden en een hogere opduiking in het noorden. Vanuit die opduiking wateren diverse waterloopjes zuid-/zuidwestwaarts af naar de Handzamevaart. Eén van die waterloopjes is de Strooibeek, zo'n 300m ten oosten van het plangebied; een andere is de Calvebeek, zo'n 600m ten noordwesten van het terrein. Op het digitaal hoogtemodel op siteniveau is duidelijk te zien dat de op te hogen gronden ten noordwesten van de vijver duidelijk in een komvorm zijn gelegen.

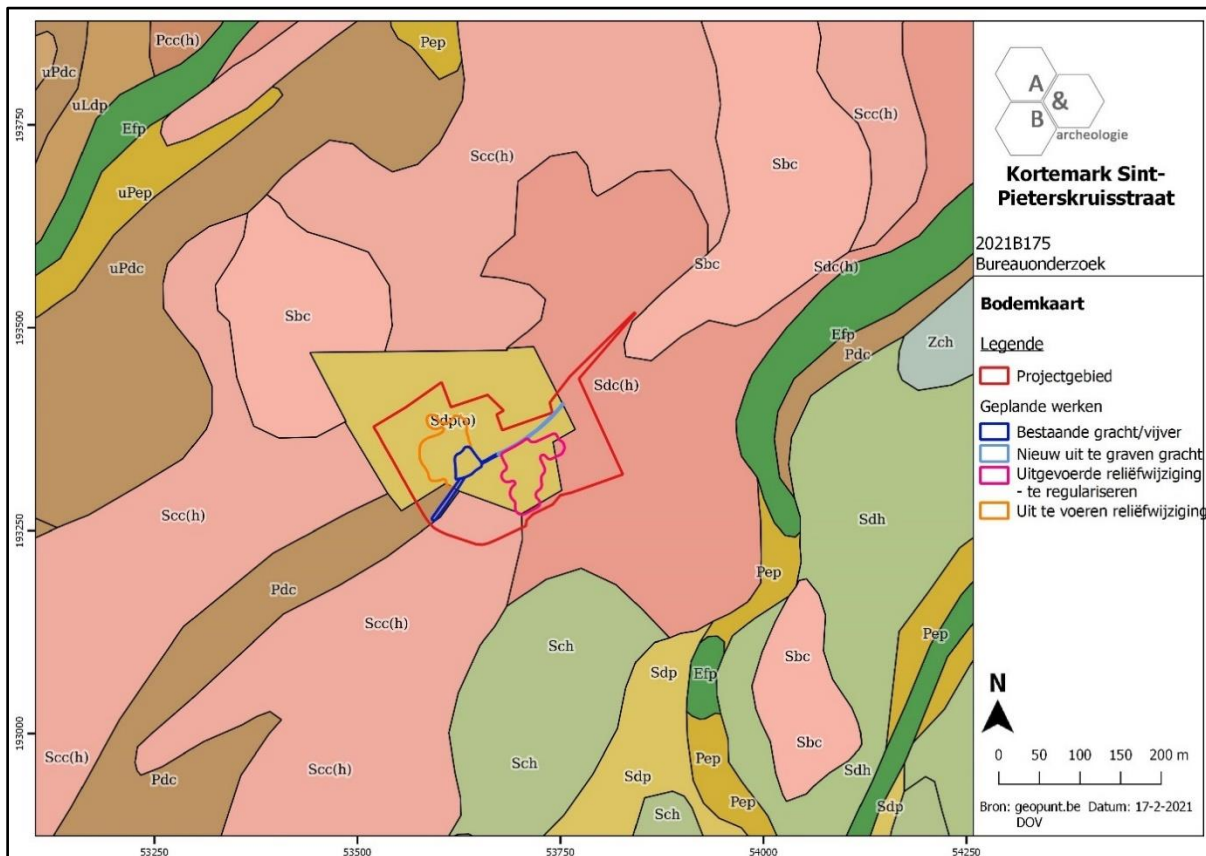
De bodemkaart karteert het grootste deel van het terrein, en ook de zone waar de bodemingrepen zullen plaatsvinden, als Sdp(o): een matig natte lemig zandbodem zonder profiel, en met een sterke antropogene invloed. De bouwvoor bij dergelijke gronden is 30-40cm dik.

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

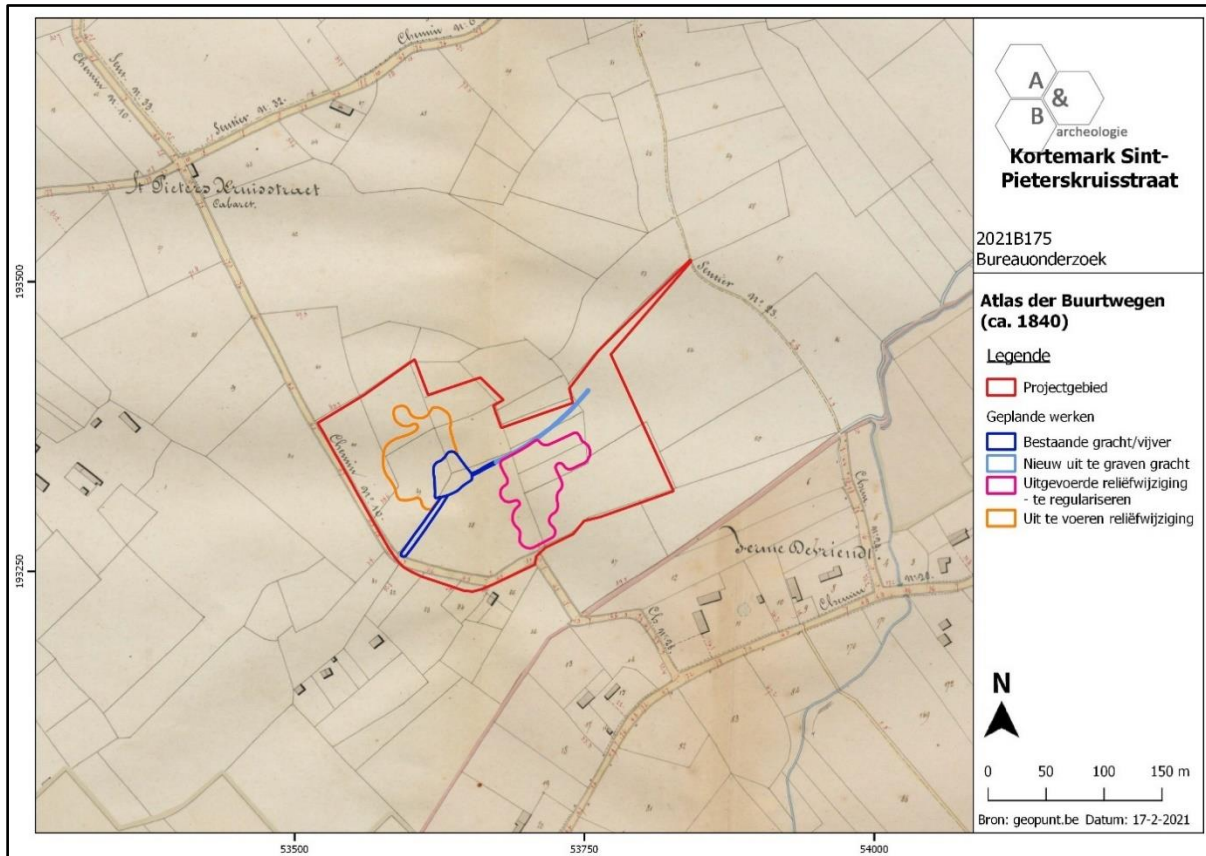

Figuur 9 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

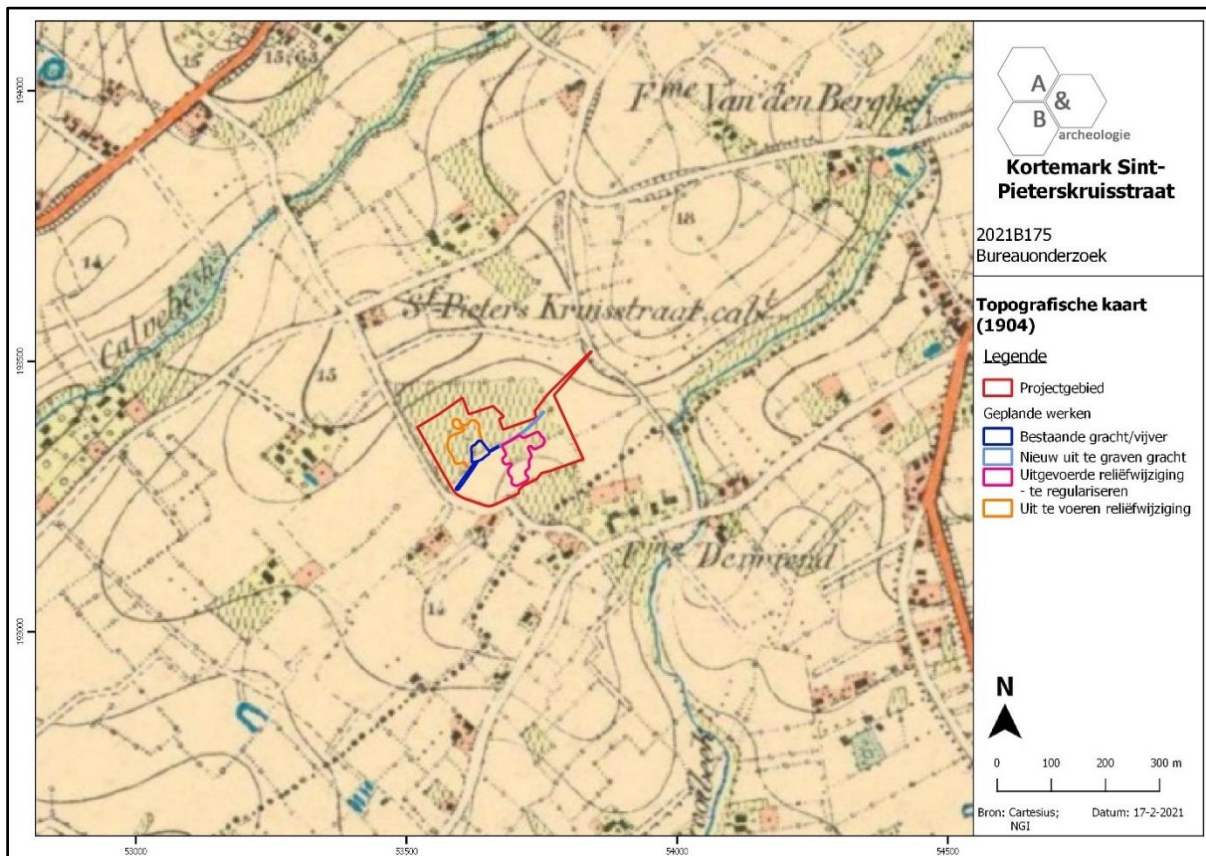
Het plangebied is de laatste eeuwen gelegen in een landelijk gebied met verspreide bebouwing, op ruime afstand van bewoningskernen. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt de Sint-Pieterskruisstraat aangegeven, het terrein is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Dit blijft zo tot op heden. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is de huidige percellering reeds grotendeels herkenbaar. Op geen van de historische kaarten is de vijver te zien, op de luchtfoto van 1971 lijkt deze wel reeds aanwezig. Op de luchtfoto van 2000-2003 is te zien dat de vijver groter is dan op heden.

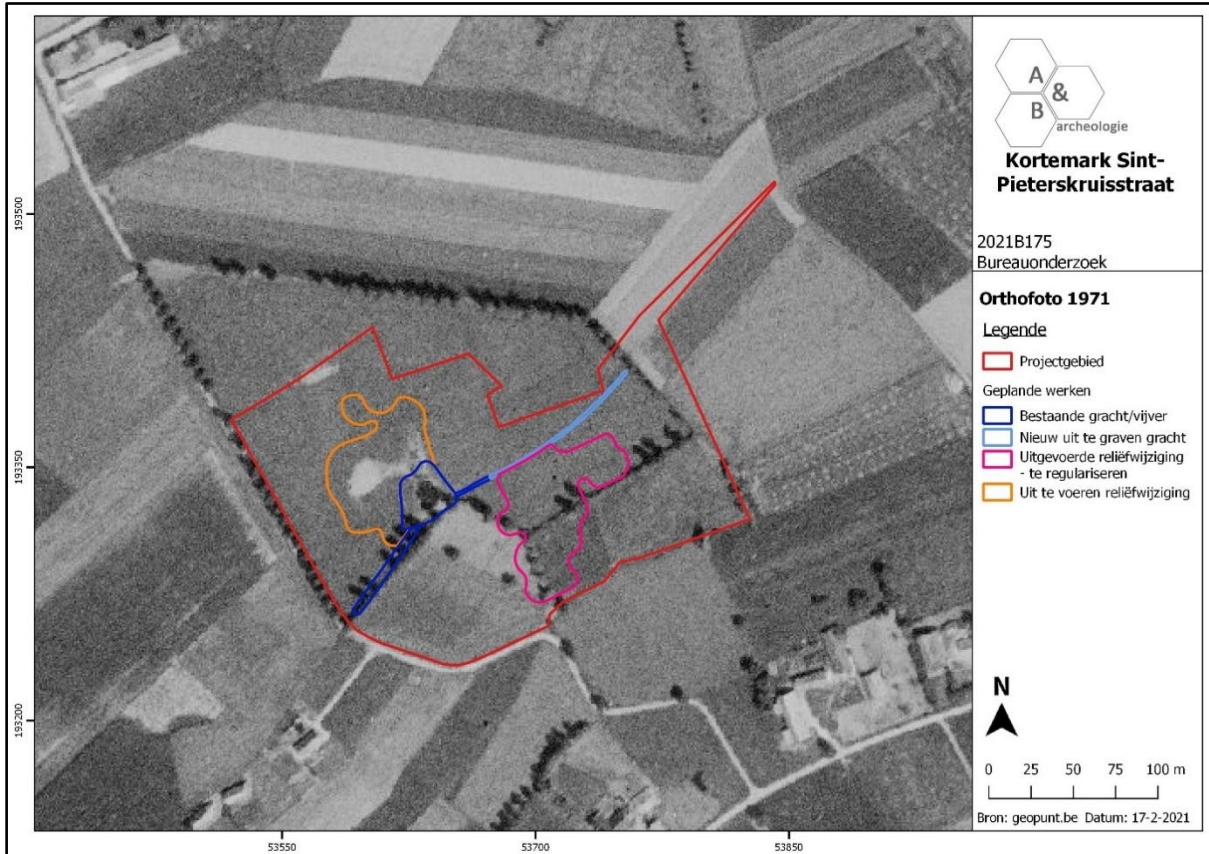
Figuur 10 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

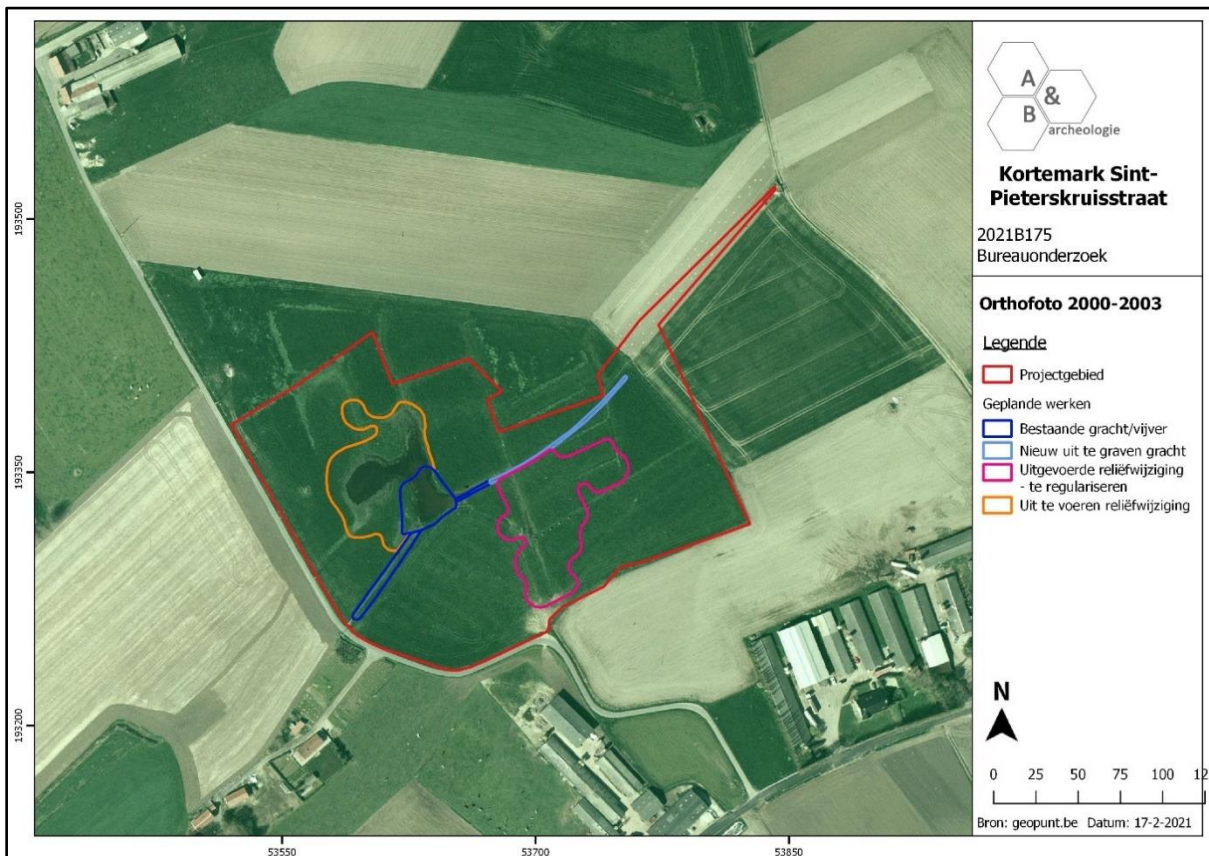
Figuur 11 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de topografische kaart van 1904 (bron: cartesius.be en NGI).

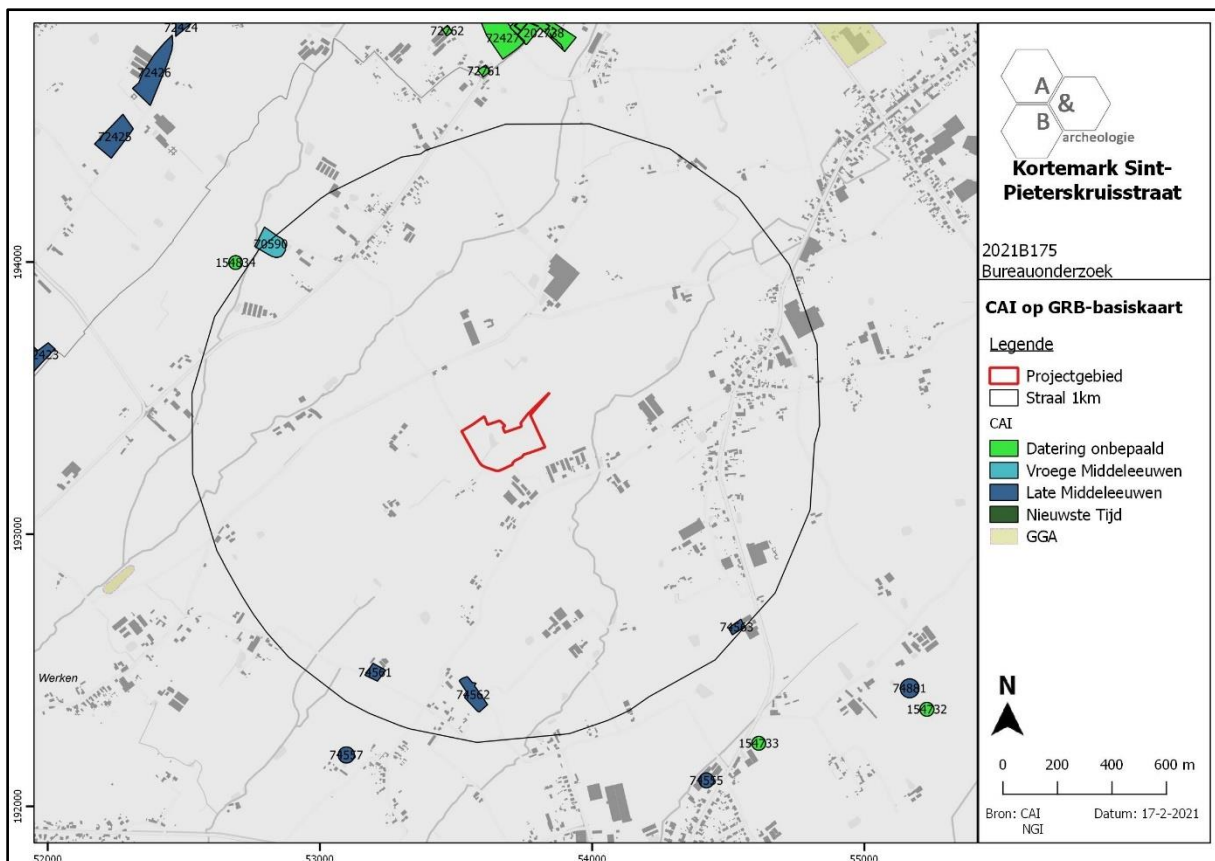
Figuur 13 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

Op archeologisch vlak zijn er zo goed als geen gegevens voorhanden voor de omgeving van het plangebied. Binnen een straal van 1km rond het terrein vond nog geen enkel archeologisch onderzoek plaats. Er zijn enkele CAI Locaties aangeduid, maar dit zijn indicatoren van:

- Ten zuiden: laatmiddeleeuwse sites met walgracht (CAI 74561, 74562, 74563)
- Ten noordwesten: een mogelijke grafheuvel uit de metaaltijden herkend bij luchtfotografische prospectie (CAI Locatie 154834).
- Ten noordwesten: een castrale motte uit de 11de-12de eeuw (CAI Locatie 70590), de zgn. Vrouw Hille Wal, met een motteheuvel van ca. vier meter hoog, een gracht van ca. anderhalve meter breed, basisdiameter 29 meter. Ten westen situeert zich de aansluiting van het voorhof met lokale depressies die de oorspronkelijk 'vierkante' omwalling aanduiden. De oostzijde van de mottegracht is voorzien van een buitenwal.

Figuur 15 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

2.3. Synthese

Het plangebied is gelegen in een landelijk gebied, op overgangsgronden tussen de vallei van de Handzamevaart in het zuiden en een hogere opduiking in het noorden. Het terrein is minstens sinds ca. 1777 in gebruik als landbouwgrond. In de loop van de 20ste eeuw werd centraal op het terrein een waterplas aangelegd. Bodemkundig kan een matig natte lemig zandbodem zonder profiel verwacht worden, echter met een sterke antropogene invloed. De bouwvoor bij dergelijke gronden is 30-40cm dik. Op archeologisch vlak zijn er over het plangebied en de nabije omgeving geen gegevens voorhanden, er vond nog geen enkel archeologisch onderzoek plaats.

Enkel de terreinophoging ten noordwesten van de vijver en het verlengen van de gracht ten oosten van de vijver hebben een (beperkte) impact op de bodem. Bij de terreinophoging zal er geen invloed zijn op een eventueel archeologisch niveau; dit niveau bevindt zich minstens op 30-40cm onder het maaiveld, terwijl hier enkel grond wordt opgevoerd. De uitgraving voor de gracht zal mogelijk wel een impact hebben op een eventueel archeologisch niveau. Deze uitgraving is smal (1,55m breed) en lijnvormig (102m lang); verder vooronderzoek van zo'n strookje, waarvan de breedte op het diepste punt een stuk smaller zal zijn dan 1,55m, zal geen nuttige archeologische kenniswinst kunnen bijbrengen en wordt dus niet geadviseerd.

3. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Kortemark Sint-Pieterskruisstraat (provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied en waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein is gelegen in een zeer landelijke omgeving en behoort tot het grondgebied van Werken, een deelgemeente van Kortemark. Het plangebied is 37 430m² groot en heeft een onregelmatige vorm. Het betreft enkele landbouwpercelen die in het westen grenzen aan de Sint-Pieterskruisstraat. Centraal op het terrein is een waterplas aanwezig, waarop in het zuidwesten een watervoerende perceelsgreppel aansluit; ook ten noordoosten sluit er een kort grachtsegment op aan. Er zijn geen gebouwen aanwezig op het terrein.

De geplande werken hebben betrekking op een deel van het plangebied, en beslaan niet het volledige terrein. Het betreft:

- Het aanleggen van een nieuwe gracht, in het verlengde van het bestaande grachtsegment ten noordoosten van de waterplas. De nieuwe gracht zal een oppervlakte van 159,40m² hebben (ca. 1,55m breed en 102,84m lang). Hij wordt ca. 60cm diep en met schuine wanden uitgegraven.
- Het plaatselijke ophogen van landbouwgrond ten noordwesten van de vijver. Een zone van 3406m² wordt licht opgehoogd om de bewerkbaarheid ervan te verbeteren. Het perceel is in gebruik als akkerland. In deze zone zal geen voorafgaandelijke afgraving van de teelaarde gebeuren; de op te hogen grond zal worden verdeeld over deze zone en nadien worden ondergeploegd.
- Het regulariseren van een reliëfwijziging van landbouwgrond (4083m²) ten zuidoosten van de vijver. Deze werken zijn m.a.w. al uitgevoerd.
- Het regulariseren van de uitbreiding van de vijver (910m²). Deze werken zijn m.a.w. al uitgevoerd.

De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande werken zijn uiterst beperkt. Bij de zones die geregulariseerd dienen te worden, worden geen bodemingrepen meer uitgevoerd. In de zone ten noordwesten van de vijver wordt enkel grond opgevoerd, de compactie die het ophogingspakket zal veroorzaken aan het onderliggende teelaardepakket is verwaarloosbaar. Het uitgraven van de gracht zal enkele tientallen centimeter diep gaan, maar betreft een lijnvormige uitgraving van amper 1,55m breed.

Het plangebied is gelegen in een landelijk gebied, op overgangsgonden tussen de vallei van de Handzamevaart in het zuiden en een hogere opduiking in het noorden. Het terrein is minstens sinds ca. 1777 in gebruik als landbouwgrond. In de loop van de 20ste eeuw werd centraal op het terrein een waterplas aangelegd. Bodemkundig kan een matig natte lemig zandbodem zonder profiel verwacht worden, echter met een sterke antropogene invloed. De bouwvoor bij dergelijke gronden is 30-40cm

dik. Op archeologisch vlak zijn er over het plangebied en de nabije omgeving geen gegevens voorhanden, er vond nog geen enkel archeologisch onderzoek plaats.

Enkel de terreinophoging ten noordwesten van de vijver en het verlengen van de gracht ten oosten van de vijver hebben een (beperkte) impact op de bodem. Bij de terreinophoging zal er geen invloed zijn op een eventueel archeologisch niveau; dit niveau bevindt zich minstens op 30-40cm onder het maaiveld, terwijl hier enkel grond wordt opgevoerd. De uitgraving voor de gracht zal mogelijk wel een impact hebben op een eventueel archeologisch niveau. Deze uitgraving is smal (1,55m breed) en lijnvormig (102m lang); verder vooronderzoek van zo'n strookje, waarvan de breedte op het diepste punt een stuk smaller zal zijn dan 1,55m, zal geen nuttige archeologische kenniswinst kunnen bijbrengen en wordt dus niet geadviseerd.

4. Bibliografie

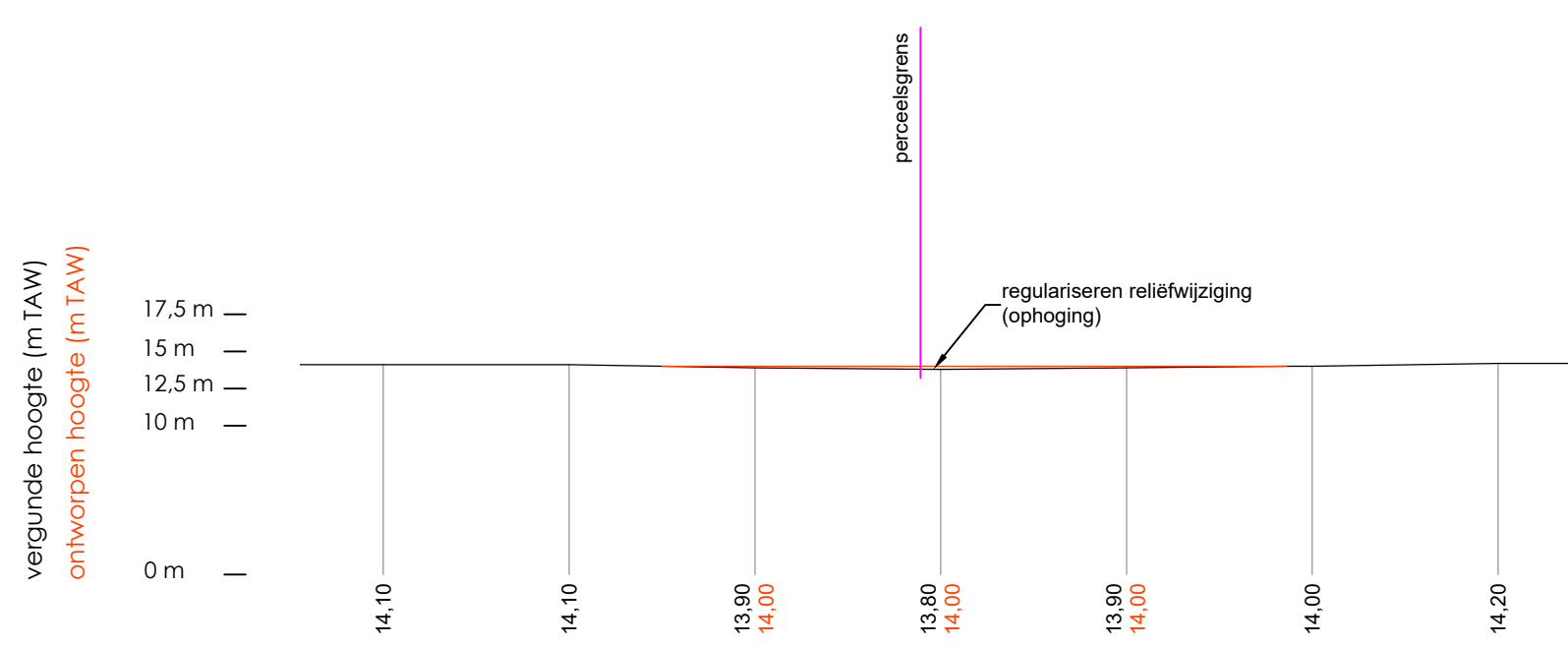
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://www.google.com/maps>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

5. Bijlages

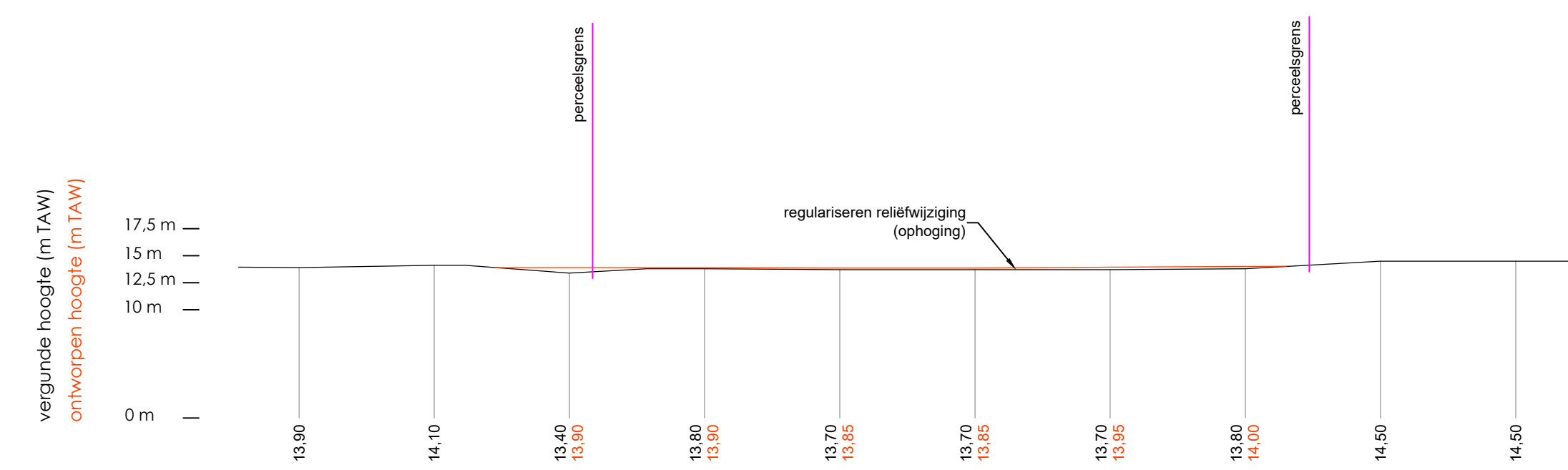
- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).....	6
Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: NGI).....	7
Figuur 3 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van het plangebied (rood) (bron: geopunt.be).	7
Figuur 4 Aanduiding van het plangebied (rood) op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).	8
Figuur 5 Beeld vanuit het zuidwesten op het plangebied, met zicht op de watervoerende greppel die aansluit op de waterplas (bron: https://www.google.com/maps).	8
Figuur 6 Ontwerpplan, het noorden ligt rechtsboven (bron: initiatiefnemer).	9
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	10
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	11
Figuur 9 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	11
Figuur 10 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).....	12
Figuur 11 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	13
Figuur 12 Uitsnede uit de topografische kaart van 1904 (bron: cartesius.be en NGI).	13
Figuur 13 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	14
Figuur 14 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 15 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	15

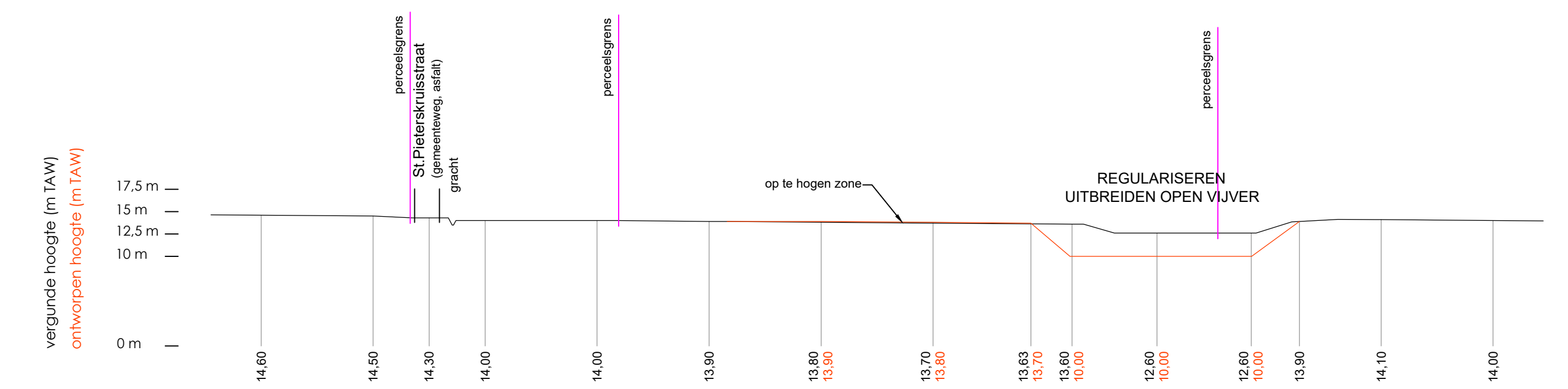
Bijlage: Ontwerpplan (bron: initiatiefnemer)

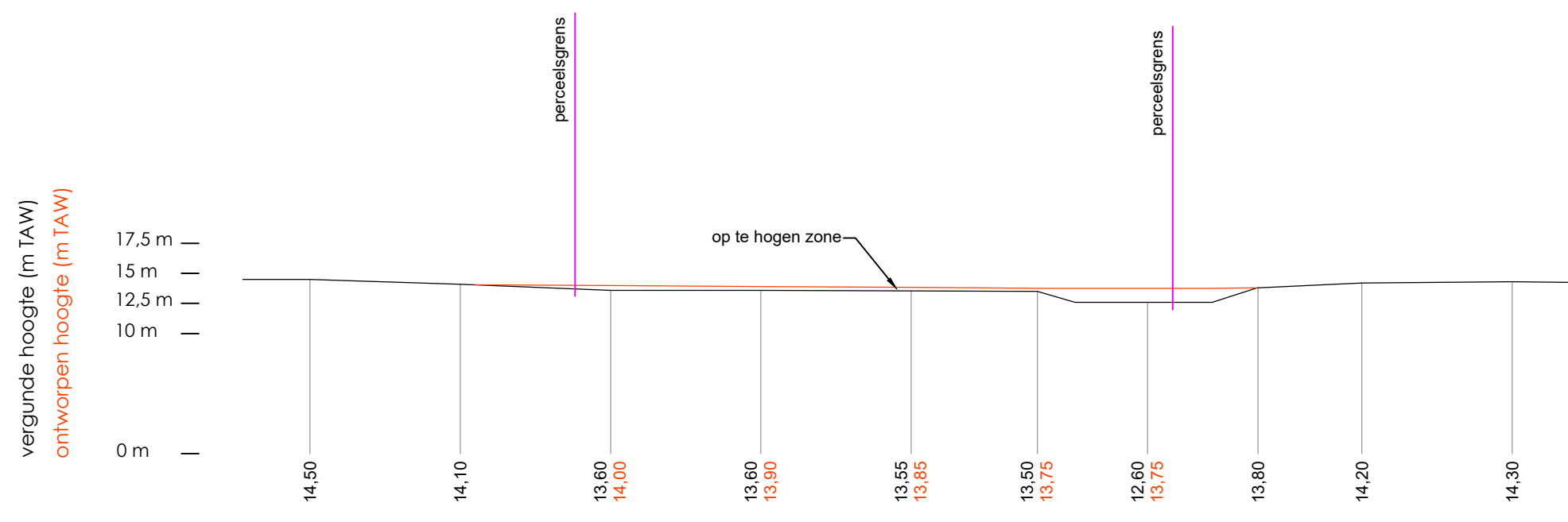
TERREINPROFIEL T1-T1
GEWENSTE TOESTAND

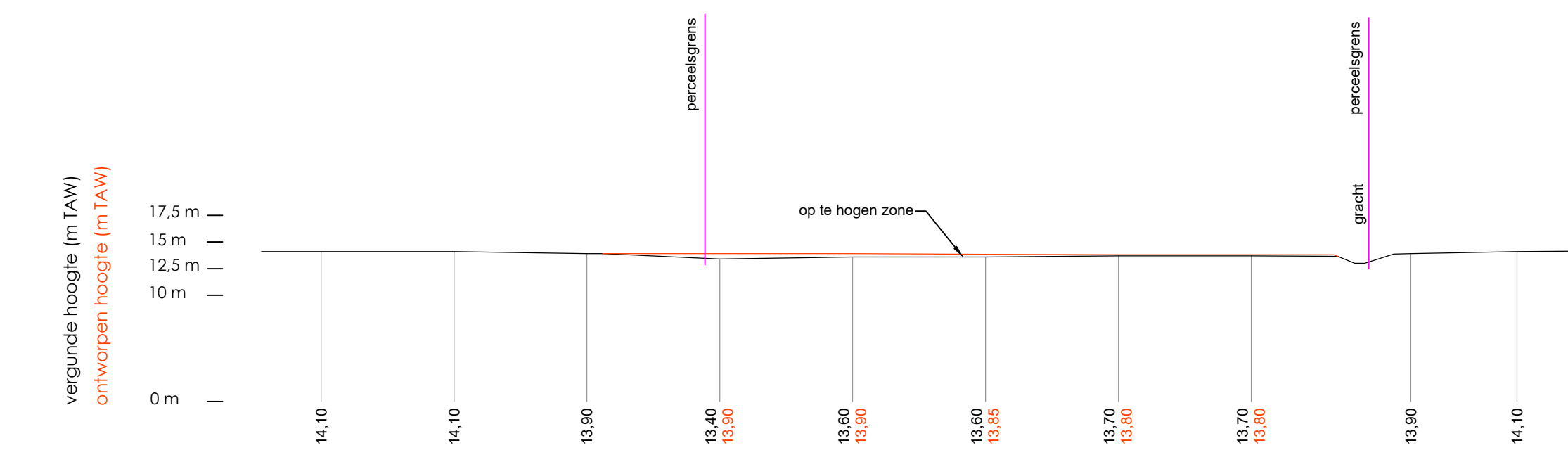
TERREINPROFIEL T2-T2
GEWENSTE TOESTAND

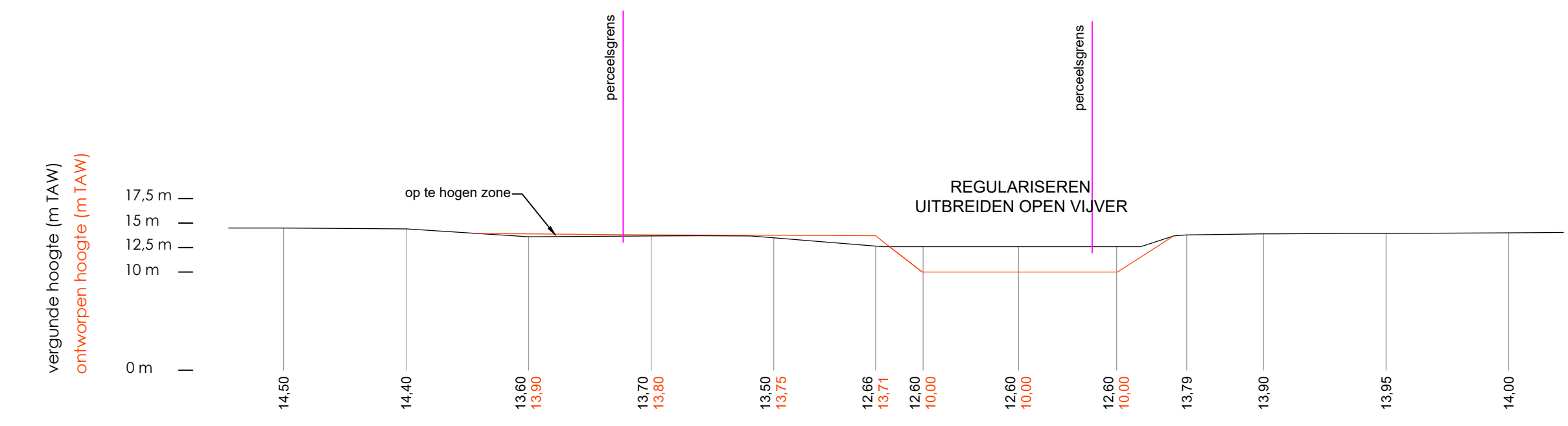
TERREINPROFIEL T3-T3
GEWENSTE TOESTAND

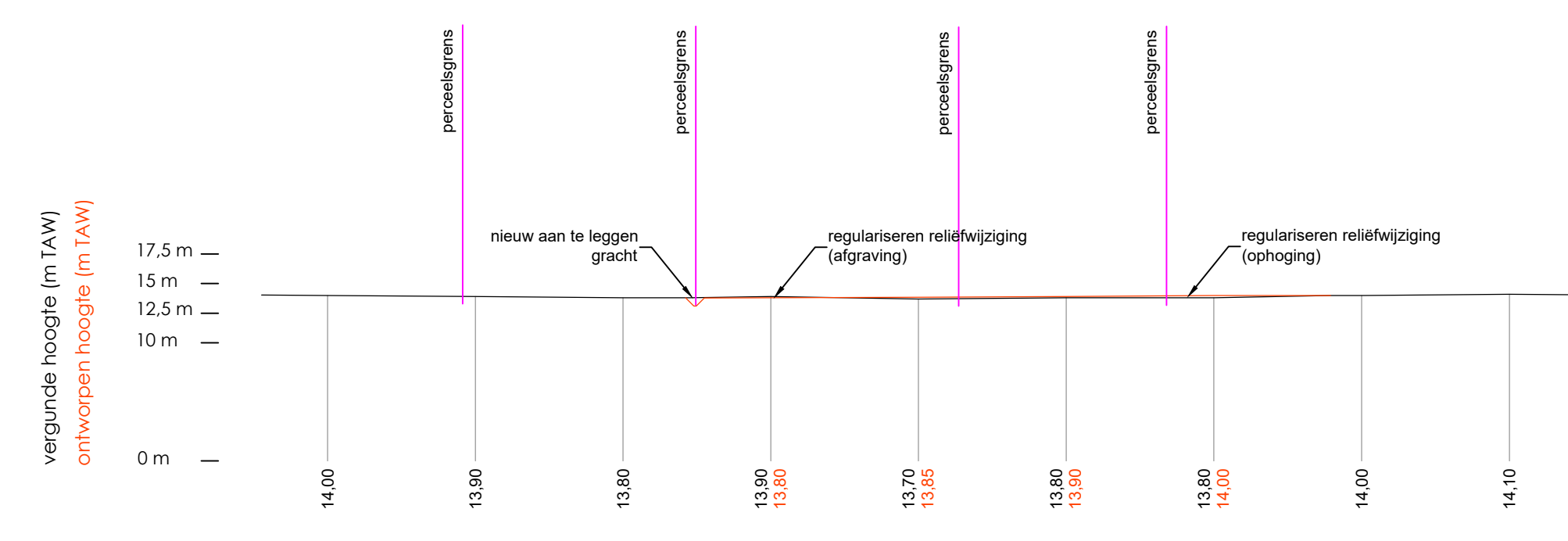
TERREINPROFIEL T4-T4
GEWENSTE TOESTAND

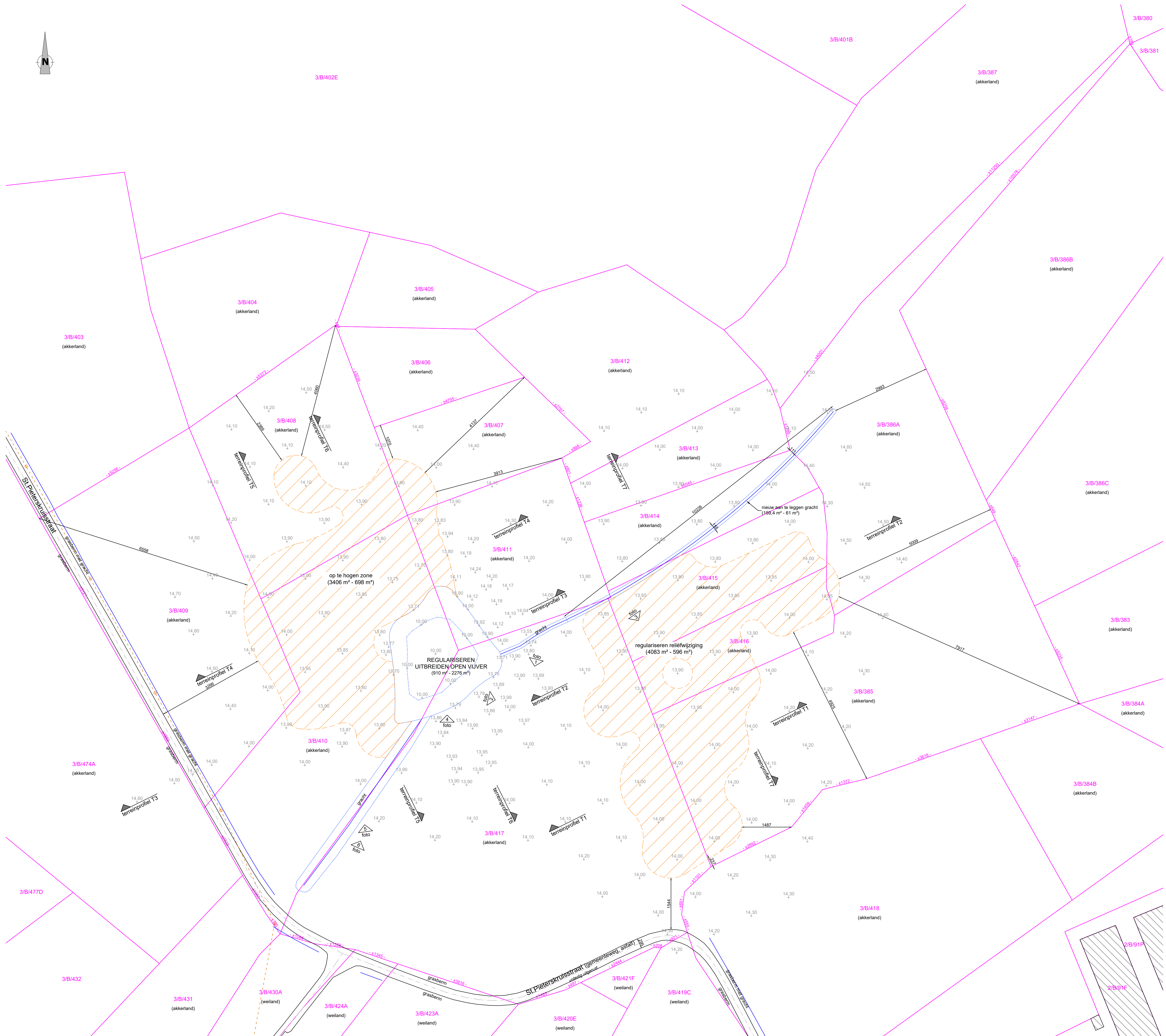
TERREINPROFIEL T5-T5
GEWENSTE TOESTAND

TERREINPROFIEL T6-T6
GEWENSTE TOESTAND

TERREINPROFIEL T7-T7
GEWENSTE TOESTAND

LEGENDE

- inplanting gebouwen van derden
- relatiefwijziging
- hoogte in meter TAW
- gracht
- 3/B/79P kadastral perceelnummer
- kadastralen afstand
- bovengrondse elektriciteitsleiding en elektriciteitspaal
- opname fotopunt

NUTSVORVOEREN:
elektriciteit, verlichting, kabeldistributie, drinkwater en telefoon

TEKENING IN CH	OVERZICHTSPLAN	DATUM
		18/11/2020
ONDERWERP:	Regulariseren uitbreiden open vijver Plaatselijk ophogen van landbouwgrond Regulariseren plaatselijke relatiefwijziging van landbouwgrond Aanleggen nieuwe gracht	
OPDRACHTGEVER:	AMPE WIM Noordbosstraat 10 8610 Kortemark	
LIGGING:	St. Pieterskruisstraat z/n 8610 Kortemark Afdeling 3, sectie B, nr(s). 385, 386A, 407, 408, 409, 410, 411, 414, 415, 416, 417	
INHOUD:	01/03 GEWENSTE TOESTAND: Inplantingsplan, terreinprofielen	

Deze plannen werden opgesteld in het kader van een steunverleningsplan van de Vlaamse Staat op 10/11/2020.

Thorcontrol BVBA
STUDIE- EN ADVIESBUREAU

Papelekkedreef 10
8820 TORHOUT
Tel. 050 23 14 30
Fax 050 21 37 05
info@thorcontrol.be
www.thorcontrol.be

INPLANTINGSPLAN
GEWENSTE TOESTAND